

Dövas Dag 2024 i Sverige: Konst och media för döva

1 oktober 2024

Filmen är på internationella tecken men man kan välja svenska som undertext.

På den andra dagen av Dövas Dag, Sveriges evenemang för dövgemenskapen ombord på ett kryssningsfartyg, står informationsbås och kulturella aktiviteter på agendan. Visual Box, ett dövlett medieföretag från Flandern, ser upp till Sverige som ett exempel inom dövkonst och media. Därför tog Visual Box chansen att delta i detta evenemang och undersöka varför media och kultur för döva i Sverige är så avancerade jämfört med Flandern.

Svenskt teckenspråk i medielagstiftningen

I Flandern finansieras det offentliga mediebolaget VRT (Vlaamse Radio och Televisionorganisation) av den flamländska regeringen. Ledningsavtalet, som revideras vart femte år, anger överenskommelserna mellan den flamländska regeringen och VRT. Sedan 2012 har det varit stipulerat att kvällsnyheterna klockan 19:00 måste göras tillgängliga med (hörande) tolkar för nederländska - flamländskt teckenspråk, samt ett barnprogram med döva tolkar.

I Sverige finansieras tre olika offentliga medier av staten: SR (Sveriges Radio), SVT (Sveriges Television) och utbildningskanalen UR (Utbildningsradion). Medielagstiftningen i Sverige kräver att SVT och UR regelbundet producerar och sänder program på svenskt teckenspråk. Visual Box noterade att dessa program uteslutande skapas av döva individer, vilket skiljer sig från VRT tillvägagångssätt där teckenspråkstolkar används i vanliga program som produceras av hörande och icke-teckenspråkiga medarbetare. Till exempel presenteras tio minuters nyhetssändningar på svenskt teckenspråk av döva programledare från måndag till fredag på SVT. Dessutom finns det olika program för alla åldrar, som en matlagningsshow som spelades in live från kryssningsfartyget i samband med firandet av Dövas Dag 2024 och sändes på svensk TV. "Vi måste främst producera programmen på svenskt teckenspråk och tillhandahålla undertexter för att öka tillgängligheten för en bredare publik," förklarar Martina Glovestam Kvist, en medarbetare på UR.

Program av, för och om döva

Detta breda utbud av program på svenskt teckenspråk ger utmärkta jobbmöjligheter för döva och hörselskadade anställda inom den svenska mediebranschen. På både SVT och UR arbetar omkring 15 till 20 teckenspråkiga medarbetare, varav de flesta är döva. "Dessutom är vår chef också döv," tillägger Niclas Martinsson, en döv representant från UR, entusiastiskt.

På 1990-talet började man producera Tyst Teve, vilket är svenska för "döv television". "Detta skapades av den svenska dövgemenskapen själv innan SVT tog över det," förklarar Elias Tebibel, en döv medarbetare på SVT. SVT:s program på svenskt teckenspråk tittas inte bara på av döva personer, utan lockar i allt högre grad även hörande tittare, vilket ökar medvetenheten om dövsamhället. "Våra program är inte bara för döva, utan handlar om dem," förklarar Matilda Bergman Bergkrantz, en döv medarbetare på SVT. "Till exempel producerar vi ett roligt dejtingprogram, men det innehåller också information om dövvärlden."

I Flandern har dövgemenskapen under decennier efterfrågat program om döva. Visual Box har endast lyckats sända två av sina ungdomsprogram på flamländskt teckenspråk på nationell TV vid två tillfällen, men detta har varit sporadiskt. Medan dövledda medieföretag i Flandern känner att de får lite förtroende från den offentliga mediekanalen VRT, är situationen annorlunda i Sverige. Mona Riis, VD för det dövledda medieföretaget Teckenbro, där SVT ofta outsourcar projekt, förklarar: "Det döva ekosystemet är verkligen viktigt. Jag har märkt detta under en längre tid, precis som här vid informationsbåsen på Dövas Dag. Den döva publiken tenderar att stödja döva företag här och är ofta tveksam och misstroende mot hörande företag. Döva företag får alltså mycket stöd från dövgemenskapen här."

Strukturellt stöd för svensk dövteater

Förra året organiserade Visual Box, i samarbete med Flamländska Teckenspråkscentret, en Teckenfestival för första gången, där publiken kunde njuta av olika scenkonstföreställningar på flamländskt teckenspråk under en kväll. Frågan är om det finns tillräckliga ekonomiska resurser för att organisera detta mer regelbundet. Dessutom har de flesta dövteatrar, som ofta är kopplade till lokala dövföreningar, stängts ner i Flandern. I Sverige är det däremot lagstadgat att stödja svensk dövteater. Ylva Björklund och André Jensen från Tyst Teater, en del av den nationella teaterorganisationen Riksteatern i Sverige, förklarar: "För att

göra vår konst på teckenspråk tillgänglig för en bredare publik, involverar vi också hörande skådespelare. När vi vill uppträda med vår teatergrupp på olika kulturplatser är de ofta tveksamma om det är helt på teckenspråk eftersom de tror att det skulle locka färre åskådare. Därför inkluderar vi hörande personer. De är inte tolkar, utan hörande skådespelare som uppträder på scen med oss.”

En lärdom för Flandern

De insikter som Visual Box fått under Dövas Dag kan vara avgörande för den fortsatta utvecklingen av dövkonst och media i Flandern. ”Det vi särskilt behöver minnas är att inkludering inte nödvändigtvis innebär att vi måste se på mainstreammedia eller teater med en teckenspråkstolk,” förklarar Jaron Garitte från Visual Box. ”Det kan också vara tvärtom: en teater eller media om döva, men också tillgänglig för hörande tittare.”

Den 15 september klockan 10:00 återvände kryssningsfartyget till Stockholm, vilket markerade slutet på Dövas Dag 2024 i Sverige. Håll utkik efter fler uppdateringar från Deaf Journalism Europe (DJE) om hur våra partners utforskar dövgemenskaper i andra länder.